

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گبه بافی

سال اوّل

دوره‌ی متوسطه حرفه‌ای

وزارت آموزش و پرورش
سازمان آموزش و پرورش استثنایی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : شورای برنامه‌ریزی دوره‌ی متوسطه حرفه‌ای

نام کتاب : گبه بافی - کد ۱۸۱/۹

مؤلف : نجمه زارع

با همکاری : نازلی مشایخی، نزهت الملوک کوهکن، مریم کامرانی فرد

مدیر امور فنی و تولید : سید احمد حسینی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱ ، دورنگار : ۹۲۶۶-۸۸۳ ، کد پستی ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ ،

وب سایت www.chap.sch.ir

عکس : مسعود عسگری، نجمه زارع

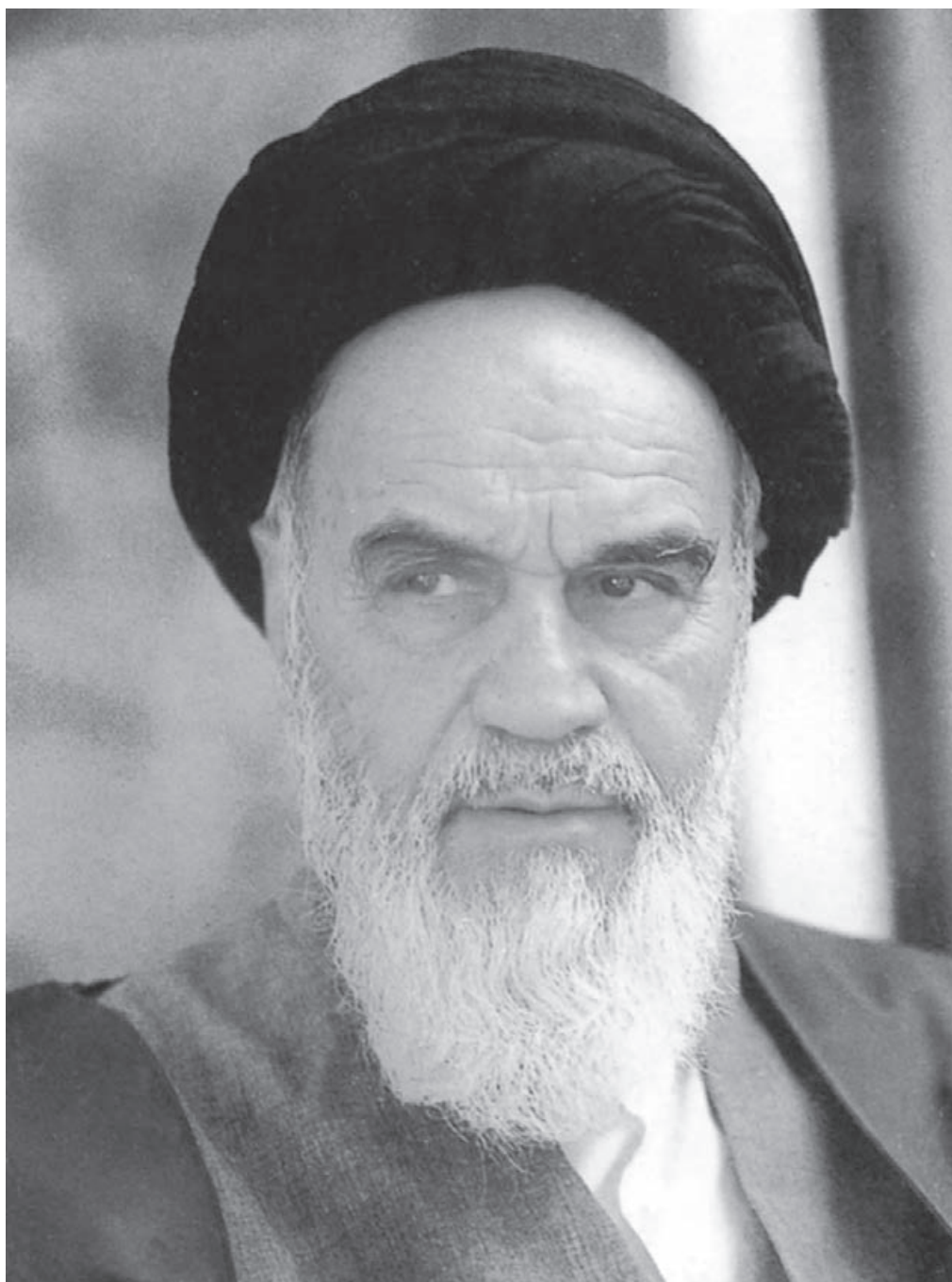
ویراستار : بهروز راستانی

صفحه آرا : صدیقه رضائی و معصومه چهره‌آرا ضیایی

ناشر : سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

نوبت چاپ و تاریخ انتشار : دوم ۱۳۹۰

چاپخانه : شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

فهرست مطالب

۱۷	فعالیت	۱	درس اول : ایمنی و بهداشت در محیط کار
		۲	• عوامل فیزیکی
۱۸	درس پنجم : تشخیص و تنظیم صحیح دار	۳	• عوامل شیمیایی
۱۹	• تعریف دار	۴	• عوامل بیولوژیکی
۱۹	• انواع دار	۴	• عوامل فردی
۲۰	• اجزای دار	۵	خودآزمایی
۲۰	• انتخاب دار	۶	فعالیت
۲۰	• وسایل و مواد تنظیم دار		
۲۱	• مراحل تنظیم دار	۷	درس دوم : آشنایی با گبه
۲۲	خودآزمایی	۸	• تعریف گبه
۲۲	فعالیت	۸	• ویژگی های گبه
		۹	خودآزمایی
		۹	فعالیت
۲۳	درس ششم : چله کشی		
۲۴	• تعریف چله		
۲۴	• روش های چله کشی	۱۰	درس سوم : تشخیص و انتخاب مواد اولیه ی گبه بافی
۲۴	• وسایل و مواد چله کشی	۱۱	الف) پشم
۲۴	• مراحل چله کشی	۱۱	• فصل چیدن پشم
۲۹	خودآزمایی	۱۱	• روش های چیدن پشم
۳۰	فعالیت	۱۲	ب) پنبه
		۱۳	خودآزمایی
۳۱	درس هفتم : کوچی بندی و تراز کردن	۱۳	فعالیت
۳۲	الف) کوچی بندی		
۳۲	• تعریف کوچی بندی	۱۴	درس چهارم : ابزار گبه بافی
۳۲	• وسایل و مواد کوچی بندی	۱۵	• قلاب
۳۲	مراحل کوچی بندی	۱۵	• سیخ
۳۵	ب) تراز کردن	۱۵	• دفتین
۳۶	خودآزمایی	۱۶	• قیچی
۳۶	فعالیت	۱۷	خودآزمایی

۵۶	درس دوازدهم : پود گذاری	۳۷	درس هشتم : گلیم بافی ابتدای گبه
۵۷	● تعریف پود	۳۸	الف) زنجیره بافی
۵۷	● انواع پود	۳۸	۱- زنجیره ی قایقی
۵۸	● مراحل پود گذاری در گبه ی تک پود	۳۹	۲- زنجیره گندمی
۶۰	خود آزمایی	۴۰	ب) گلیم بافی
۶۰	فعالیت	۴۱	خود آزمایی
		۴۱	فعالیت
۶۱	درس سیزدهم : شیرازه بافی	۴۴	درس نهم : گره زدن
۶۲	● تعریف شیرازه	۴۵	● تعریف گره
۶۲	● انواع شیرازه	۴۵	● انواع بافت گره
۶۳	● دلایل شیرازه بافی	۴۵	● مراحل بافت گره ترکی
۶۳	● مراحل شیرازه بافی متصل	۴۷	خود آزمایی
۶۵	خود آزمایی	۴۷	فعالیت
۶۵	فعالیت		
۶۶	درس چهاردهم : تشخیص و رفع عیب گبه	۴۸	درس دهم : پایین کشی
۶۷	الف - پایین زدگی	۴۹	● تعریف پایین کشی
۶۸	ب - بالا زدگی	۴۹	● مراحل پایین کشی
۶۹	خود آزمایی	۵۱	فعالیت
۶۹	فعالیت		
۷۰	درس پانزدهم : بریدن گبه از دار	۵۲	درس یازدهم : نقشه خوانی
۷۱	● وسایل بریدن گبه از دار	۵۳	● تعریف نقشه
۷۱	● مراحل بریدن گبه از دار	۵۳	● تعریف نقشه خوانی
۷۲	خود آزمایی	۵۵	● یک نمونه نقشه خوانی
۷۲	فعالیت	۵۵	خود آزمایی
			فعالیت

سخنی با همکاران

به منظور تسهیل و ایجاد هماهنگی در روند یاددهی - یادگیری حرفه‌ی گبه بافی و ارتقای سطح یادگیری دانش‌آموزان، مجموعه‌ی حاضر براساس استاندارد مهارت گبه بافی تدوین شده است.

در این مجموعه، به معرفی توانایی‌ها، ابزار و وسایل مورد نیاز و روش انجام فعالیت‌ها به روش تحلیل تکلیف پرداخته شده است.

در پایان هر درس، به منظور تمرکز دانش‌آموزان بر محتوای آموزشی و انجام ارزیابی کتبی تعدادی سوال مطرح شده است. هم‌چنین فعالیت‌هایی برای تعمیق یادگیری دانش‌آموزان، ارائه گردیده است.

مطالبی تحت عنوان «بیشتر بدانیم» برای افزایش اطلاعات دانش‌آموزان ارائه شده است و از آن‌ها ارزش‌یابی پایانی به عمل نمی‌آید.

در پایان خواهم‌شد با ارائه نقطه نظرات خود، ما را از کاستی‌های این کتاب آگاه نموده تا در چاپ‌های بعدی و در تدوین محتوای سایر کتاب‌های آموزش حرفه‌ای مورد لحاظ قرار گیرد.

درس اول

ایمنی و بهداشت در محیط کار

بسیاری از انسان‌ها ساعت‌های زیادی از زندگی خود را در محیط کار می‌گذرانند. برای این که بدن انسان سالم بماند، باید محیط کارگاه مناسب باشد تا به او آسیبی نرسد.

در این درس، با توصیه‌هایی که رعایت آن‌ها باعث سلامتی بافنده در محیط کار می‌شود، آشنا می‌شویم. همه‌ی عواملی که در محیط کار سلامت بافنده را تهدید می‌کنند، در چهار گروه قرار می‌گیرند: 1- عوامل فیزیکی، 2- عوامل شیمیایی، 3- عوامل بیولوژیکی، 4- عوامل فردی

۱- عوامل فیزیکی

نور، دما و حرارت، رطوبت محیط کار و وسایل و ابزار کار، عوامل فیزیکی هستند.

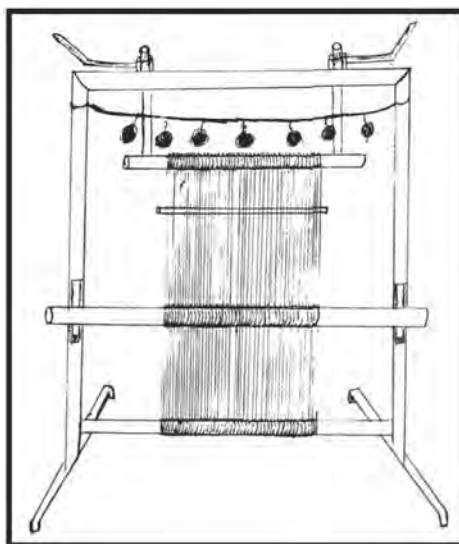
نکات ایمنی و بهداشتی مربوط به عوامل فیزیکی در محیط کارگاه گبه‌بافی عبارت‌اند از:

- نور محیط کارگاه باید مناسب باشد تا چشم بافنده آسیبی نبیند.
- کارگاه باید دارای پنجره و دستگاه تهویه‌ی هوا (هواکش) باشد، تا هوای محیط جریان کافی داشته باشد و پرزهای پشم از طریق تنفس وارد دهان و بینی نشوند.
- رنگ دیوارها باید روشن باشد (بهتر است سفید باشد).
- دار گبه‌بافی را باید متناسب با قد بافنده تنظیم کرد.

بیشتر بدانیم

دار استاندارد، دار عمودی (ایستاده) و پایه‌داری است که می‌توان آن را با قد بافنده تنظیم کرد تا به کمر، ستون مهره‌ها و پای او آسیبی وارد نشود.

- برای جلوگیری از خستگی پاها، زیر پای مناسب موجود باشد.
- در کارگاه جعبه‌ی کمک‌های اولیه و کپسول آتش‌نشانی وجود داشته باشد.

۲- عوامل شیمیایی

- منظور از عوامل شیمیایی، مواد استفاده شده در رنگ‌آمیزی پشم، پنبه و هم‌چنین مواد پاک‌کننده است. نکات ایمنی و بهداشتی مربوط به عوامل شیمیایی در محیط کارگاه عبارت‌اند از :
- مواد مصرفی (پنبه، پشم و ابریشم) باید استاندارد و بهداشتی باشند تا باعث بیماری‌های پوستی و تنفسی بافنده نشوند.
 - برای جلوگیری از ایجاد حساسیت و بیماری‌های تنفسی و عفونی، بافنده باید از ماسک استفاده کند تا گرد و غبار وارد دهان و بینی او نشود.

- مواد شیمیایی که برای تمیز کردن کف کارگاه به کار می‌روند، خارج از محیط کارگاه نگهداری شوند.
- بافنده از روپوش استفاده کند تا ذرات پشم به لباس او نچسبند.
- برای مبارزه با آتش‌سوزی احتمالی، وجود کپسول آتش‌نشانی در محیط کارگاه ضروری است.

۳- عوامل بیولوژیکی

عوامل بیولوژیکی، عواملی هستند که به صورت زنده در محیط زیست وجود دارند و بعضی از آن‌ها ممکن است باعث بیماری و آسیب شوند. در محیط کارگاه بافندگی، پید، انگل‌ها و میکروب‌ها از جمله عواملی هستند که هم بافنده و هم محصولش را در معرض خطر قرار می‌دهند. نکات ایمنی و بهداشتی مربوط به عوامل بیولوژیکی در محیط کارگاه گبه‌بافی عبارت‌اند از :

- کارگاه مجهز به تهویه‌ی مناسب باشد.

- نظافت کارگاه مداوم و بدون ایجاد گرد و خاک باشد.
- برای نگه داشتن پشم به مدت طولانی، باید لابه‌لای آن مواد ضد پید گذاشت.
- از الیاف در مکانی مناسب نگهداری شود تا از نفوذ حشرات به داخل آن‌ها جلوگیری شود.
- چند وقت یک بار، محیط کارگاه ضد عفونی شود.
- بافنده واکسن بیماری‌هایی مثل سل و کزاز را بزند.

۴- عوامل فردی

عوامل فردی، عواملی هستند که تنها به خود فرد وابسته‌اند. نکات ایمنی و بهداشتی مربوط به عوامل فردی در محیط کارگاه گبه‌بافی عبارت‌اند از :

- برای حفظ سلامتی و رفع خستگی، بافنده باید هر ۴۵ دقیقه زمان کوتاهی حرکات ساده‌ی ورزشی انجام دهد.
- فاصله‌ی چشم بافنده تا محل بافت از ۳۵ سانتی‌متر کمتر نباشد.
- هنگام بافت، بافنده از زیر پای مناسب استفاده کند، تا پاهایش آویزان نباشند و او دچار کمردرد و پا درد نشود.
- در ضمن، برای پانسمان و مداوای اولیه‌ی جراحات، وجود جعبه‌ی کمک‌های اولیه در کارگاه ضروری است.

۱- نور و دما جزو کدام یک از عوامل محیط کار هستند؟

(الف) فیزیکی

(ب) شیمیایی

(ج) بیولوژیکی

۲- مواد پاک کننده ی کارگاه جزء کدام یک از عوامل محیط کار هستند؟

(الف) فیزیکی

(ب) شیمیایی

(ج) بیولوژیکی

۳- پید، انگل ها و میکروب ها جزو کدام یک از عوامل محیط کار هستند؟

(الف) فیزیکی

(ب) شیمیایی

(ج) بیولوژیکی

۴- جمله های زیر را کامل کنید :

- نور محیط کارگاه باید مناسب باشد تا بافنده آسیبی نبیند.
- دار گبه بافی را باید متناسب با بافنده تنظیم کرد.
- برای جلوگیری از بیماری های تنفسی و عفونی، بافنده باید از استفاده کند تا گرد و غبار وارد دهان و بینی او نشود.
- برای نگه داشتن پشم به مدت طولانی، باید لابه لای آن مواد گذاشت.
- برای حفظ سلامتی و رفع خستگی، بافنده باید هر ۴۵ دقیقه زمان کوتاهی انجام دهد.

فعالیت

۱- محیط کارگاه خود را بررسی کنید :

بله	خیر
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

- آیا کارگاه شما دستگاه تهویه دارد؟
- آیا نور کارگاه مناسب است؟
- آیا صندلی و دار گبه متناسب با قد شماست؟
- آیا در کارگاه جعبه‌ی کمک‌های اولیه وجود دارد؟
- آیا وسایل جعبه‌ی کمک‌های اولیه کامل است؟

پاسخ‌های خود را با پاسخ‌های دوستانتان مقایسه کنید و در صورت وجود مشکل در کارگاه، از نماینده‌ی کلاس بخواهید، با مدیر مدرسه برای رفع مشکلات صحبت کند.

۲- رفتار خود را در کارگاه از نظر رعایت نکات ایمنی و بهداشتی بررسی کنید :

بله	خیر
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

- روپوش می‌پوشم.
 - از زیر پایی استفاده می‌کنم.
 - ماسک می‌زنم.
 - در حین کار برای زمان کوتاهی ورزش می‌کنم.
 - پس از پایان کار، وسایل را در جایشان می‌گذارم.
 - پس از پایان کار، دست‌های خود را با آب و صابون می‌شویم.
- به پاسخ‌های خود نگاه کنید :

• آیا شما عوامل مؤثر بر سلامت فردی را در محیط کار رعایت می‌کنید؟

بله	خیر
☐	☐

• آیا رفتاری وجود دارد که شما باید تغییر دهید؟ توضیح دهید .

۳- درباره‌ی پرسش‌های زیر با هم کلاسی هایتان بحث کنید :

- چرا در محیط کارگاه روپوش می‌پوشیم؟
 - چرا هنگام بافتن گبه از زیر پایی استفاده می‌کنیم؟
 - چرا در محیط کارگاه ماسک می‌زنیم؟
 - چرا هر ۴۵ دقیقه، برای مدت کوتاهی ورزش می‌کنیم؟
 - چرا پس از پایان کار، وسایل را در جایشان می‌گذاریم؟
 - چرا پس از پایان کار دست‌های خود را با آب و صابون می‌شویم؟
- ۴- با کمک معلم خود، روش استفاده از کپسول آتش‌نشانی را تمرین کنید.

۵- وسایل موجود در جعبه‌ی کمک‌های اولیه را بررسی کنید و بگویید هر وسیله چه کاربردی دارد.

درس دوم

آشنایی با گبه

تعریف گبه

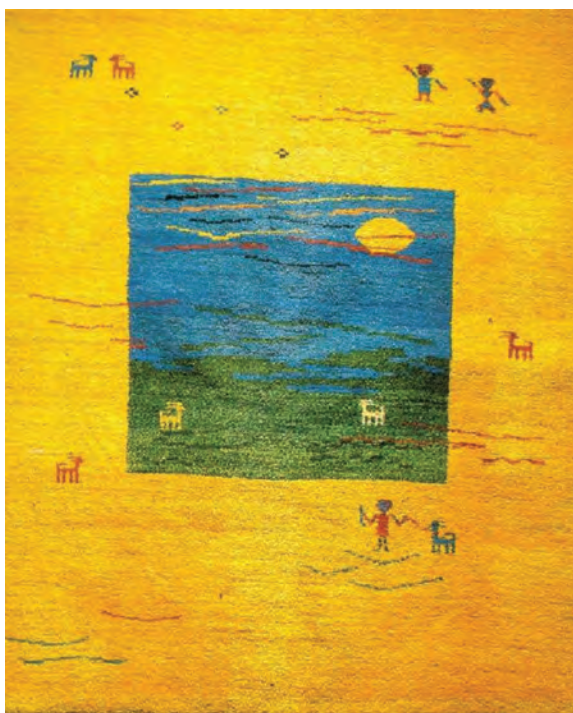
گبه، نوعی فرش دستباف است که پرزهای بلند دارد و درشت بافته می‌شود.

ویژگی‌های گبه

- گبه، زیراندازی است که عشایر برای جلوگیری از سرمای زمین از آن استفاده می‌کنند. در حال حاضر نیز بسیاری از مردم، به دلیل طرح‌های زیبای گبه، با آن خانه‌ی خود را فرش می‌کنند.
- طرح گبه بسیار ساده و معمولاً به صورت هندسی است.

- گبه‌ها بدون نقشه بافته می‌شوند. گاهی هم بافته هر چه در اطراف خود می‌بینند، روی گبه نقش می‌اندازد.

● در ابتدا گبه‌ها را روی دارهای افقی (زمینی) می‌بافتند، ولی در حال حاضر از دارهای عمودی نیز استفاده می‌کنند.

- تمام مواد مصرفی (تار، پود و پرز) گبه از جنس پشم است.
- بافت گبه بیشتر به روش «فارسی» انجام می‌شود.
- (در درس‌های بعدی با روش فارسی باف و ترکی باف آشنا می‌شوید.)

بیشتر بدانیم

به دلیل این که ماده‌ی مصرفی بافت گبه، پشم است، مهم‌ترین آفتی که آن را از بین می‌برد، بید است.

۱- طرح گبه بسیار ساده است و معمولاً بدون استفاده از بافته می‌شود.

۲- جنس تار و پود گبه معمولاً از چیست؟

الف) پنبه

ب) ابریشم

ج) پشم

● با هماهنگی مدرسه و دبیر خود، از یک فروشگاه گبه بازدید کنید و انواع گبه را از نظر طرح و اندازه با هم مقایسه کنید.

● به کمک دبیر خود وارد اینترنت شوید و تصاویر انواع گبه را مشاهده کنید.

درس سوم

تشخیص و انتخاب مواد اولیه گبه بافی

الف) پشم

برای بافت گبه به پشم حیوانات احتیاج داریم. به الیافی که روی بدن گوسفند و شتر می‌روید، «پشم» می‌گویند. معمولاً گبه را از پشم شتر، گوسفند و موی بز می‌بافند. در گبه بافی، از پشم برای پُرز، پود و چله استفاده می‌شود.

فصل چیدن پشم : در دو فصل پشم‌ها را از روی بدن گوسفند می‌چینند :

۲- فصل پاییز

۱- فصل بهار

پشمی که در فصل بهار چیده می‌شود نازک‌تر، براق‌تر، محکم‌تر و بلندتر است. زیرا آب و هوا و غذای گوسفند در فصل بهار بهتر است.

بیشتر بدانیم

هر چه طول پشم بلندتر و ضخامت آن کمتر و نازک‌تر باشد، مرغوب‌تر است.

روش‌های چیدن پشم

۲- با قیچی برقی

۱- با قیچی دستی

بیشتر بدانیم

به پشم‌هایی که بسیار ظریف هستند و در لابه‌لای موی بز یا شتر می‌رویند، «کُرک» می‌گویند.

ب) پنبه

پنبه الیافی است که از گیاه پنبه (غوزه‌ی پنبه) به دست می‌آید و چون محکم و بادوام است، گاهی از آن برای چله‌کشی و پودگذاری گبه استفاده می‌شود.

نخ چله از جنس پنبه

گیاه پنبه

بیشتر بدانیم

به خاطر ارزش اقتصادی که پنبه بین محصولات کشاورزی کشور ما دارد، به «طلای سفید» مشهور است.

- ۱- پشم در چه فصل هایی از بدن گوسفند چیده می شود؟
- ۲- چرا پشم بهاره بهتر است؟
- ۳- پشم چه استفاده ای در گبه بافی دارد؟
- ۴- پنبه از به دست می آید.
- ۵- پنبه چه استفاده ای در گبه بافی دارد؟

- ۱- مقداری الیاف پشمی را به شعله ی آتش نزدیک کنید و به سؤالات زیر پاسخ دهید :
 - وقتی پشم می سوزد، چه بویی می دهد؟
 - وقتی پشم می سوزد، خاکستر آن چگونه است؟
- ۲- مقداری الیاف پنبه ای را به شعله ی آتش نزدیک کنید و پس از آن به سؤالات زیر پاسخ دهید :
 - وقتی الیاف پنبه می سوزد، چه بویی می دهد؟
 - خاکستر الیاف پنبه چگونه است؟
- ۳- از طریق لمس کردن، الیاف پشمی و پنبه ای را از هم جدا کنید و تفاوت آن ها را شرح دهید.

درس چهارم

ابزار گبه بافی

ابزار بافت وسایلی هستند که با استفاده از آن‌ها می‌توان یک گبه یا قالی را بافت.

۱- قلاب

وسيله‌ای است که به کمک آن گره زده می‌شود. قلاب از سه قسمت تشکیل شده است :
دسته : قسمتی است که در دست بافنده قرار می‌گیرد.
تیغه : قسمتی است که از آن برای بریدن پرزها استفاده می‌شود.
نوک : قسمتی است که برای گرفتن تارها و گره زدن به کار می‌رود.

نکته

هنگام استفاده از قلاب، باید دقت کنید قلاب را طوری در دست نگه دارید که تیغی آن با چله‌ها تماس نداشته باشد و آن‌ها را باره نکند.

۲- سیخ

وسيله‌ای فلزی است که برای گرفتن و رد کردن پودها از آن استفاده می‌شود.

۳- دفتین (دفه)

از دفتین برای کوبیدن و محکم کردن پودها و گره‌ها استفاده می‌شود. دفتین یا دغه، از تعدادی دندانه‌های فلزی تشکیل شده است که در انتها به هم متصل شده‌اند و دسته را تشکیل داده‌اند.

۴- قیچی

وسیله‌ای است که برای چیدن اضافی پرزهای «گره» گبه به کار می‌رود. استفاده از قیچی ترکی به مهارت فراوان نیاز دارد، چون هرگونه بی‌دقتی در استفاده از آن، باعث کوتاه و بلند شدن پُرز می‌شود.

قیچی بدون لبه (تبریزی)

قیچی لبه‌دار (فارسی)

- ۱- هنگام گره زدن (گرفتن تارها) از چه وسیله‌ای استفاده می‌شود؟
- ۲- از نوک قلاب، برای گرفتن تارها و گره زدن و از تیغه‌ی قلاب، برای پرزها استفاده می‌کنند.
- ۳- برای رد کردن پود از بین تارها، از چه وسیله‌ای استفاده می‌کنند؟
- ۴- برای چیدن اضافی پرزها از کدام وسیله استفاده می‌شود؟
 - الف) شانه
 - ب) قیچی
 - ج) سیخ

- همه‌ی ابزارهای کارگاه خود را روی میز بگذارید و توضیح دهید که هر وسیله برای انجام چه کاری است.

درس پنجم

تشخیص و تنظیم صحیح دار

تعریف دار

دستگاهی که برای بافت گبه یا قالی از آن استفاده می‌شود، «دار» نام دارد. دار به شکل مربع یا مستطیل است و از آهن یا چوب ساخته می‌شود.

انواع دار

۱- دار افقی (خوابیده) ۲- دار عمودی (ایستاده)

دار افقی (خوابیده): قدیمی‌ترین و ساده‌ترین دستگاه گبه‌بافی است. دار افقی، به صورت خوابیده روی زمین قرار می‌گیرد. از این نوع دار بیشتر عشایر استفاده می‌کنند، زیرا نصب و جابه‌جا کردن آن راحت است. اما چون بافنده مجبور است برای بافت روی دار خم شود، دچار کمر درد، دست درد و پا درد می‌شود. بنابراین، بهتر است از این نوع دار استفاده نشود.

دار افقی

دار عمودی (ایستاده): این دار به صورت ایستاده قرار می‌گیرد. استفاده از دار عمودی برای گبه‌بافی بهتر است، زیرا به بدن آسیب کمتری می‌رساند. نکته‌ی مهم در استفاده از دار عمودی این است که بافنده هنگام بافت باید از نیمکت مناسب و قابل تنظیم با ارتفاع بافت استفاده کند تا دست‌ها و کمر او در حالت راحتی قرار بگیرند.

اجزای دار

سرِ دار، زیرِ دار، راست رو، چپ رو، پایه و پیچ و مهره

انتخاب دار

دار گبه باید متناسب با اندازه‌ی گبه باشد. بنابراین پس از تصمیم‌گیری در مورد اندازه‌ی گبه، باید دار مناسبی برای آن انتخاب کنید. قبل از چله‌کشی، باید از سالم بودن دار مطمئن شوید و آن را به درستی تنظیم کنید.

وسایل و مواد تنظیم دار

متر، آچار و کاغذ روزنامه

مراحل تنظیم دار

۱- فاصله‌ی پیچ و مهره‌ها را به کمک آچار تنظیم کنید. به گونه‌ای که فاصله‌ی آن‌ها در دو طرف یکسان باشد و سردار و زیردار کاملاً موازی باشند. پیچ‌ها باید طوری باشند که برای بالا و پایین بردن سردار موقع «پایین کشی» جای کافی وجود داشته باشد.

۲- دور سردار و زیردار را کاغذ بپیچید تا تارهای چله به رنگ سردار و زیردار نچسبند و راحت حرکت کنند و هم چنین اگر جنس دار از آهن است، چله‌ها را پاره نکند. با انجام این مراحل، اکنون دار گبه آماده‌ی چله‌کشی است.

- ۱- دستگاهی که برای بافت قالی یا گبه از آن استفاده می‌شود، نام دارد.
- ۲- دار را از چوب یا می‌سازند.
- ۳- چرا نباید از دار افقی (خوابیده) استفاده کرد؟
- ۴- قسمت‌های اصلی دار را بنویسید. (چهار مورد)
- ۵- چرا دور سردار و زیردار را باید کاغذ پیچید؟

- با راهنمایی مربی، نیمکت یا صندلی دار خود را بررسی کنید. آیا بلندی آن متناسب با قد و ارتفاع بافت شماست؟

درس ششم

چله کشی

تعریف چله

چله به تارهایی (نخ‌هایی) گفته می‌شود که دور سردار و زیردار پیچیده می‌شوند و گبه روی آن‌ها بافته می‌شود.

روش‌های چله‌کشی

۱- چله‌کشی ترکی (دورو)

۲- چله‌کشی یک رو

در این درس، با روش چله‌کشی ترکی برای بافت گبه‌ی تک پود آشنا می‌شوید.

وسایل و مواد چله‌کشی

دار، متر، ماژیک، نقشه و نخ چله

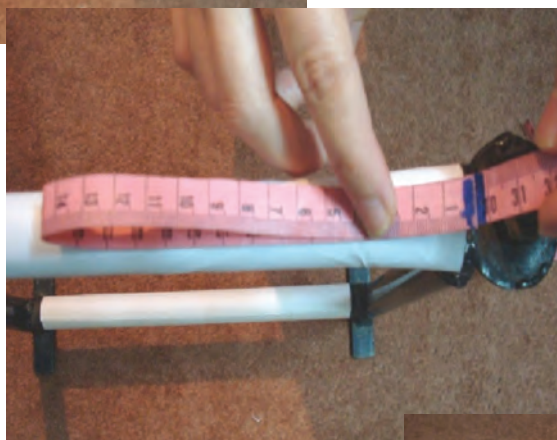
مراحل چله‌کشی

۱- طبق درس قبل، دار را تنظیم کنید.

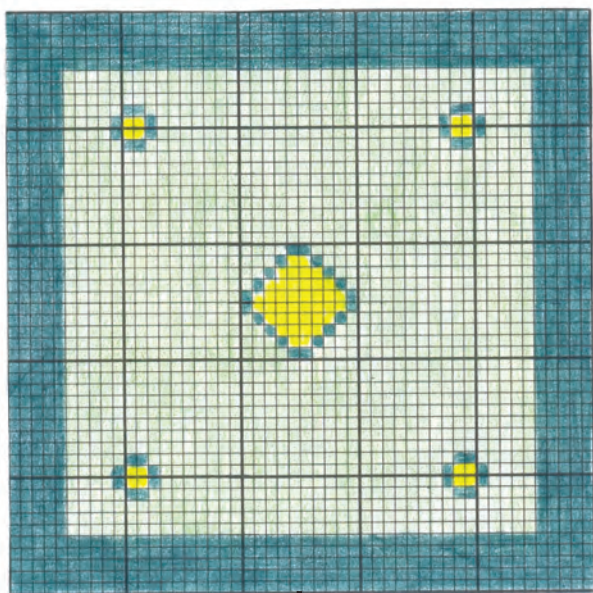
۲- به وسیله‌ی متر وسط سردار و زیر دار را پیدا کنید و علامت بزنید. برای پیدا کردن آن می‌توانید از روش

«تا کردن متر» استفاده کنید. ابتدا و انتهای دار را روی متر علامت بزنید. اکنون دو علامت را روی هم قرار دهید.

قسمت تا خورده‌ی متر به اندازه‌ی وسط دار است. آن را علامت بزنید.

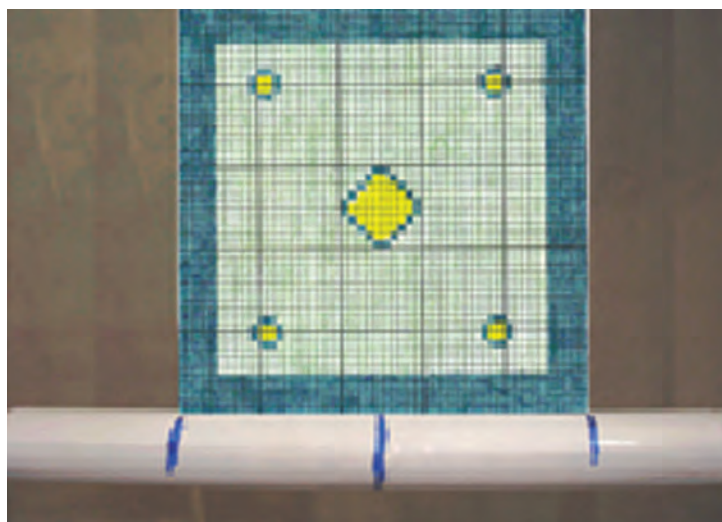

۳- در صورتی که از نقشه استفاده می‌کنید، عرض نقشه را اندازه بگیرید و وسط آن را پیدا کنید. برای پیدا کردن وسط نقشه، می‌توانید دو طرف نقشه را از سمت طول روی هم بگذارید. قسمت «تا خورده» وسط نقشه است.

علامت وسط نقشه

۴- حالا وسط نقشه را با کمک مربی روی علامت وسط دار قرار دهید و انتهای نقشه را روی دار علامت بزنید.

۵- با راهنمایی مربی عرض مشخص شده روی دار را به واحدهای هفت سانتی متری تقسیم کنید. به این اندازه گیری ها و تقسیم بندی های روی سردار و زیردار، «سیه بندی» می گویند.

بیشتر بدانیم

عملیات سیه بندی، برای این انجام می شود که چله کشی وسط دار قرار بگیرد.

۶- حالا دو رشته نخ رنگی، یکی در پایین دار (نخ مهار) و یکی در بالای دار (نخ هاف) به راست رو و چپ رو گره بزنید.

نخ هاف

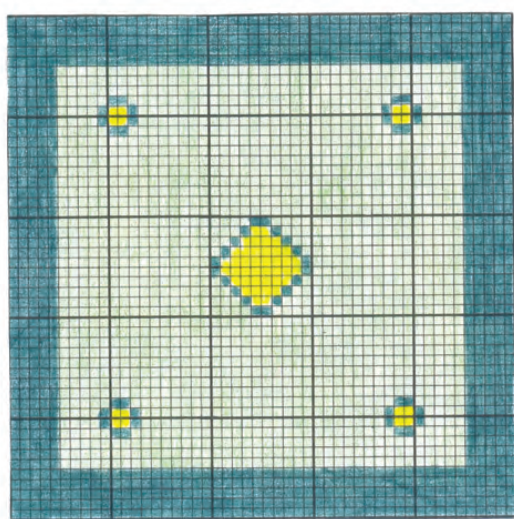
نخ مهار

بیشتر بدانیم

با نظارت مربی، تعداد خانه‌های کوچک نقشه را بشمارید. هریک از این خانه‌های کوچک نقشه، برابر یک گره در گبه است. چون برای گره زدن به دو تار نیاز دارید، باید برای هر خانه‌ی کوچک در نقشه، دو تار چله‌کشی کنید.

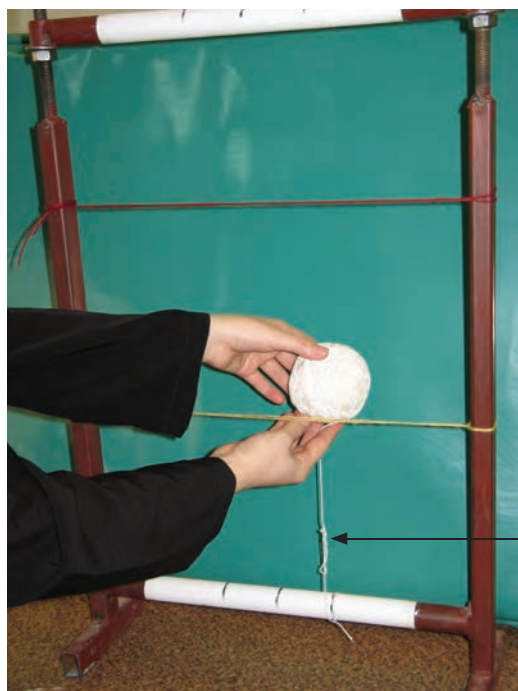
۵۰ خانه‌ی کوچک = ۵۰ گره

تار چله $۱۰۰ = ۵۰ \times ۲$

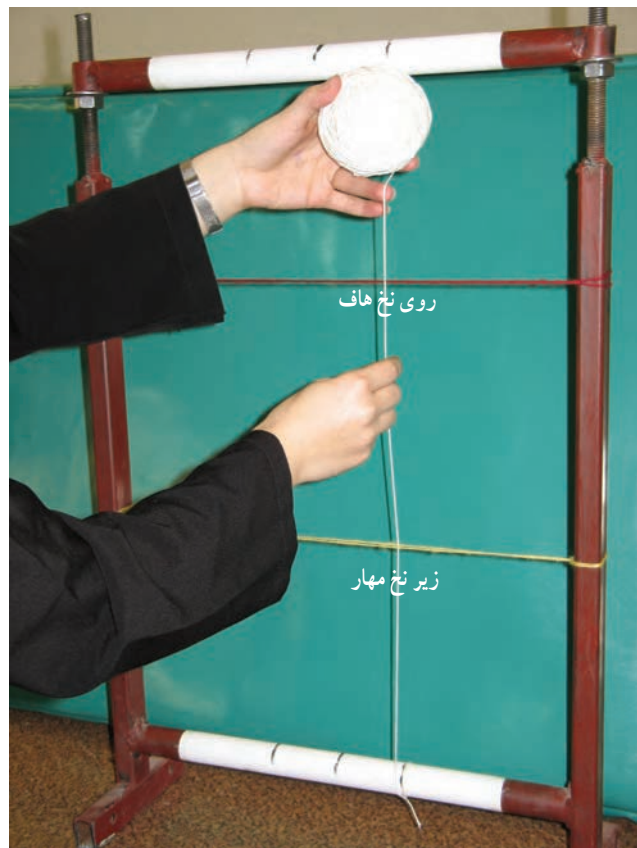
۷- سر نخ چله را روی علامت سمت راست زیر دار گره بزنید.

توجه: برای این که گبه‌ی شما به اندازه‌ی نقشه بافته شود، با راهنمایی مربی نخ‌چله‌های استاندارد و مناسبی انتخاب کنید.

محل گره زدن نخ

۸- گلوله‌ی نخ را از زیرنخ مهار و روی نخ هاف و سپس روی سرِ دار رد کنید.

۹- برای بار دوم گلوله‌ی نخ را از روی مهار و زیر هاف رد کنید تا یک حالت ضربدر بین تارها به وجود بیاید. این کار را تا انتهای جایی که علامت زده شده است، ادامه دهید.

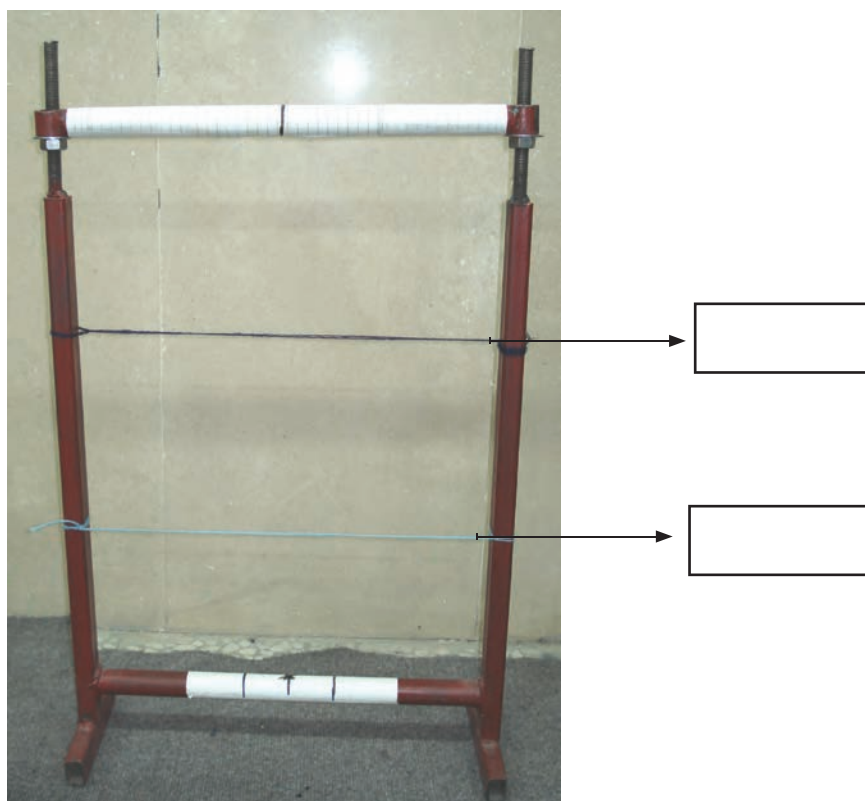

نکته : میزان کنش نخ‌ها موقع چله‌کشی باید هم‌اندازه باشد و یک طرف سفت و یک طرف شُل نباشد، چون هنگام بافتن، گبه دچار عیب می‌شود. پس باید در کشیدن نخ‌های چله دقت کرد.

کار چله‌کشی تا جایی که روی دار علامت زده شده است، باید یک‌دست و منظم انجام شود.

- ۱- اولین کار برای سیه‌بندی، پیدا کردن وسط است.
- ۲- برای چله‌کشی، باید متناسب با نقشه، عرض دار را به واحدهای سانتی‌متری تقسیم‌بندی کرد.
- ۳- بعد از سیه‌بندی، دو رشته نخ رنگی به گره می‌زنیم.
- ۴- نام نخ‌های زیر را در جای خالی بنویسید.

- ۱- داری را که به کمک مربی چله کشی کرده اید، از نظریکنواخت بودن کشش تارها بررسی کنید.
- ۲- بررسی کنید، در کارگاه های فرش بافی منطقه ی شما از چه نوع چله کشی استفاده می شود.

درس هفتم

کوجی بندی و تراز کردن

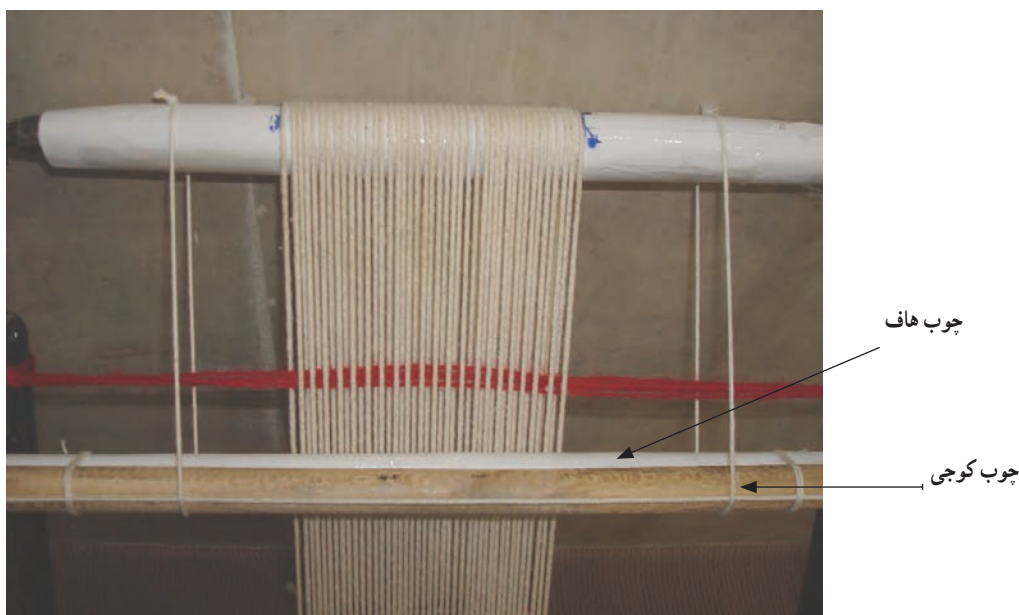
الف) کوچی بندی

تعریف کوچی بندی

کوچی بندی عملی است که موجب می شود پود گذاری آسان تر شود و از کج شدن کناره های گبه جلوگیری می کند .

وسایل و مواد کوچی بندی

- یک عدد چوب گرد به اندازه ی عرض دار گبه و به قطر ۲ تا ۳ سانتی متر برای کوچی
- یک عدد چوب گرد به اندازه ی عرض دار گبه و به قطر ۱ سانتی متر برای هاف
- مقداری نخ نَزْلَه (نَزْلَه نخ تاییده شده است)

- دو عدد زیر سری که می توانند چوب یا آجر باشند .

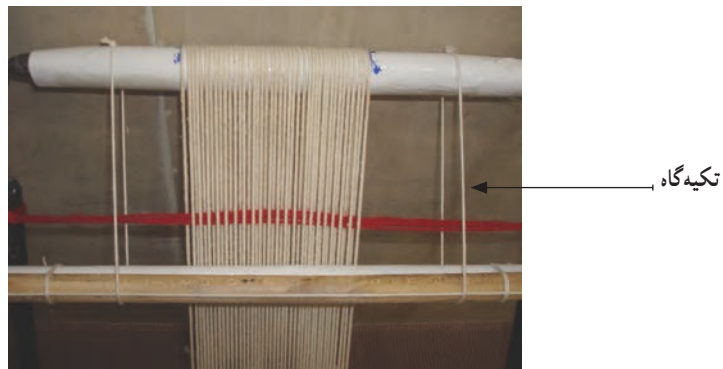
مراحل کوچی بندی *

۱- روی چوب کوچی، یک رشته نخ نَزْلَه قرار دهید و محکم ببندید .

* مربی این قسمت را در حضور دانش آموزان انجام دهد و دانش آموزان به دقت کار او را مشاهده کنند .

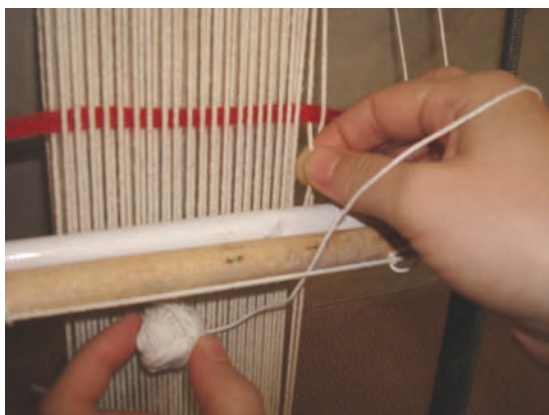
- ۲- کوجی و هاف را بایک تکه نخ به یکدیگر وصل کنید.
- ۳- کوجی و هاف را به کمک دو تکیه‌گاه، موازی نخ‌های چله‌کشی قرار دهید.

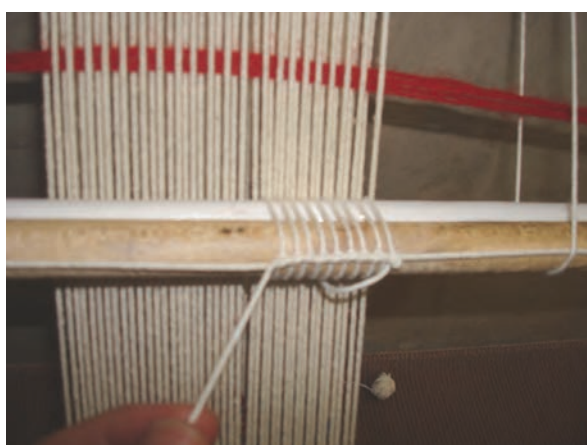

- ۴- یک گلوله نخ، از جنس نخ چله به اندازه‌ی مورد نیاز درست کنید. ابتدای این گلوله نخ را به نخ نَزله گره بزنید، طوری که گره درست روبه‌روی اولین تار چله قرار بگیرد.

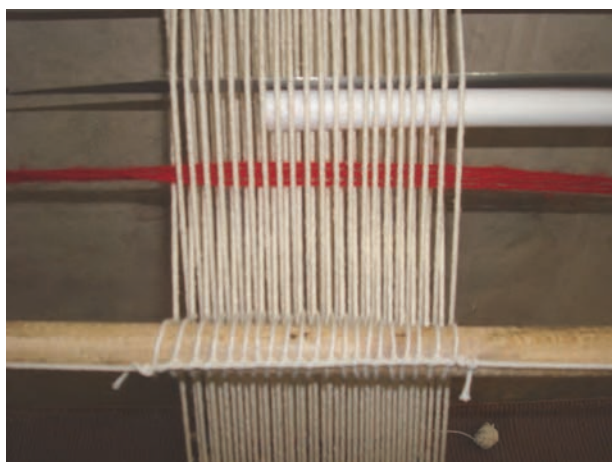

- ۵- تار روی هاف را کنار بزنید و تار زیر را بردارید. حالا مطابق شکل، کار کوجی‌بندی را انجام دهید.

۶- بعد از تمام شدن کوجی بندی، هاف را از پشت کوجی بیرون بیاورید و بالای چوب کوجی بین تارهای چله قرار دهید.

۷- در پایان، دو عدد زیر سری روی راست رو و چپ رو، زیر کوچی قرار دهید.
با بالا و پایین بردن هاف و به کمک کوچی، بعد از یک رج بافت، می‌توانید پود را راحت‌تر رد کنید.

ب) تراز کردن

تراز کردن باعث می‌شود پایین گبه صاف و یک‌دست بافته شود. تراز کردن با استفاده از چوب تراز انجام می‌گیرد. چوب تراز را باید بین تارهای چله قرار دهیم. برای این کار، باید از جایی که نخ مهار رد شده است، چوب تراز را عبور داد.

- ۱- کوجی بندی باعث می شود :
الف) پود گذاری آسان تر انجام شود.
ب) چله کشی آسان تر انجام شود.
- ۲- تراز کردن باعث می شود پایین گبه بافته شود.
- ۳- چوب تراز را باید از محل نخ رد کرد.

- ۱- دارهای کارگاه گبه بافی خود را بررسی کنید :
- ۲- آیا همه ی آنها تراز بندی شده اند؟
- ۳- از چه وسیله ای برای تراز بندی استفاده شده است؟

درس هشتم

گلیم بافی ابتدای گبه

بافت گبه با گلیم بافی شروع می شود و به آن «گلیم بافی ابتدای گبه» می گویند. این کار دو مرحله دارد : اول زنجیره بافی و بعد گلیم بافی.

الف) زنجیره بافی

بافت زنجیره برای مرتب شدن چله ها و محکم شدن ابتدای گبه انجام می گیرد. انواع زنجیره بافی عبارت اند از :

۲- زنجیره ی گندمی

۱- زنجیره ی قایقی

۱- زنجیره ی قایقی : برای بافت زنجیره ی قایقی، به نخ از جنس چله احتیاج داریم. مقدار این نخ باید پنج برابر عرض چله کشی باشد.

مراحل زنجیره بافی قایقی

• سر نخ را به اولین تار زیر و رو گره بزنید.

- انتهای نخ را از زیر دو تار بعدی رد کنید و یک حالت حلقه بسازید.

- انتهای نخ را از داخل حلقه بیرون بیاورید.
- مراحل بالا را تا پایان چله‌ها تکرار کنید.

- ۲- زنجیره‌ی گندمی : برای بافت زنجیره‌ی گندمی، به نخ‌ی از جنس چله به مقدار ۱۰ برابر عرض چله کشی
 احتیاج داریم.

مراحل زنجیره بافی گندمی

- از سمت راست یک ردیف زنجیره‌ی قایقی ببافید.
- ردیف دوم زنجیره را از سمت چپ روی ردیف اول ببافید.
- با این کار بافت زنجیره حالت گندمی پیدا می‌کند.

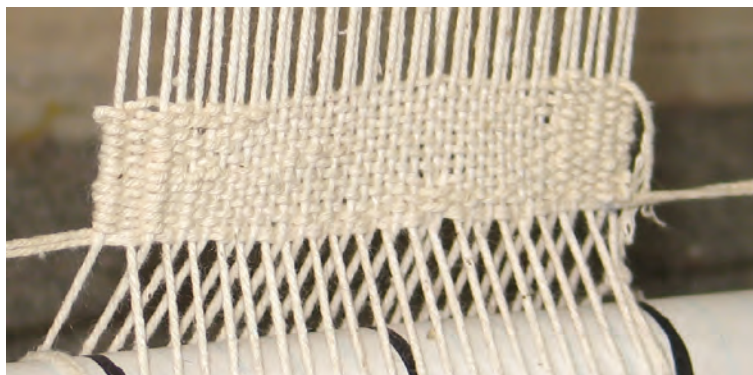
ب) گلیم بافی

- بعد از تمام شدن زنجیره بافی، باید مرحله‌ی گلیم بافی گبه انجام شود.
- گلیم بافی، برای جلوگیری از شکافته شدن گره‌هاست و به دو روش «سوف»* و کرباس بافته می‌شود. در بافت گبه، از گلیم بافی به روش «کرباس» استفاده می‌شود.
- برای بافت این نوع گلیم، به نخ پود هم رنگ نخ چله و دفتین احتیاج داریم.
- مراحل گلیم بافی به روش کرباس
- ابتدا میله‌ی هاف را بالا ببرید.
 - با دست به چله‌ها فشار وارد کنید و نخ پود را از پشت تارها عبور دهید.
 - با دفتین پود را بکوبید.

با این کار تارها و پودها حالت بعلاوه (+) پیدا می‌کنند و با کوبیدن شبیه کرباس می‌شوند. این نوع گلیم بافی نسبت به روش سوف بادوام‌تر است.

* در سال آینده با گلیم بافی به روش سوف آشنا می‌شوید.

خودآزمایی

۱- گلیم بافی ابتدای گبه دو مرحله دارد. نام مراحل آن را بنویسید :

..... مرحله ی اول :

..... مرحله ی دوم :

۲- زنجیره بافی به دو روش انجام می شود : زنجیره ی قایقی و

۳- در بافت گبه از گلیم بافی به روش استفاده می شود.

فعالیت

۱- به وسیله ی نخ چله، عرض قسمت چله کشی دار خود را اندازه بگیرید و به کمک مربی این

نخ را ۵ برابر کنید.

۲- به گلیم بافی ابتدای گبه ی خود نگاه کنید. از چه نوع زنجیره ای استفاده شده است؟

بیشتر بدانیم

ملیله بافی، نوعی بافت تزئینی است که بیشتر برای زیبایی در گبه استفاده می‌شود. برای این نوع بافت از نخ‌های رنگی استفاده می‌کنند.

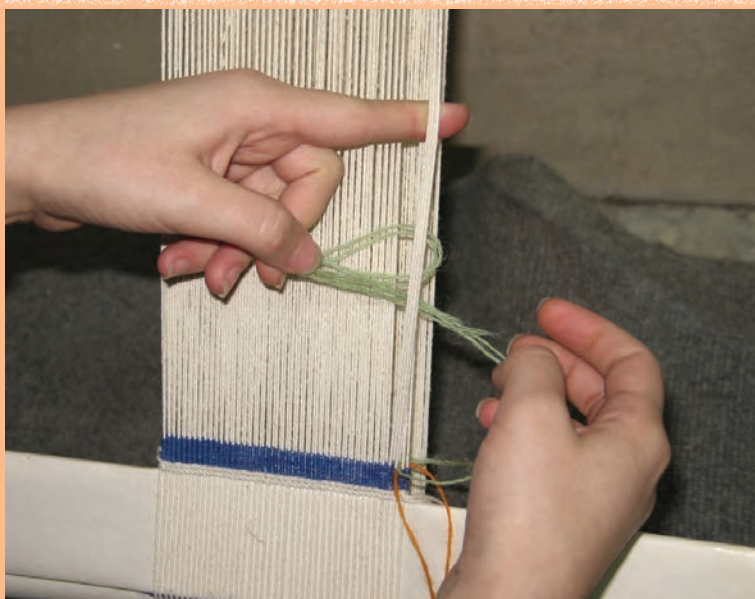
ملیله بافی را بعد از بافت گلیم می‌بافند. به این صورت که از دو رنگ نخ پشمی استفاده می‌شود. اندازه‌ی هر نخ پشمی برای ملیله بافی ساده باید یک و نیم برابر عرض قالی باشد.

مراحل ملیله بافی

۱- نخ‌های رنگی را به ابتدای بافت گبه (ابتدای چله کشی) وصل کنید.

۲- چهار تار جدا کنید و نخ‌های رنگی را به نوبت از زیر آن چهار تار عبور دهید.

۳- سپس نخ رنگ دیگر را از زیر چهار تار بعدی عبور دهید. این کار را به ترتیب با هر رنگ نخ، تا آخر انجام دهید.

بعد از مليله بافی، حدود دو رج گلیم بافی انجام دهید و سپس بافت گبه را شروع کنید.

درس نهم

گره زدن

تعریف گره

به نخ‌های رنگی (پشمی و یا ابریشمی) که به دور تارهای زیر و رو بسته شده‌اند گره می‌گویند.

انواع بافت گره

۲- گره ترکی

۱- گره فارسی

امسال شما با روش بافت گره ترکی آشنا می‌شوید. گره ترکی را با قلاب و پشم می‌بافند.

مراحل بافت گره ترکی

- با کمک قلاب، تار رو را به طرف جلو بکشید.
- سر پشم رنگی را با دست از پشت تار بیرون بیاورید.

- با نوک قلاب، تار زیر را بگیرید و سر آزاد نخ را از وسط دو تار بیرون بیاورید.

- اضافی نخ پشمی را با تیغه ی قلاب ببرید.

نکته :

- هنگام گره زدن، در مصرف پشم صرفه جویی کنید.
- اگر به پرز پشم حساسیت دارید، هنگام بافت از ماسک استفاده کنید.

در گره ترکی، چون نخ پشمی را به دور هر دو تار می پیچید، دوام گره زیاد است.
توجه : بعد از این که یک رج گره زدن را تمرین کردید، از مربی خود بخواهید اضافی گره ها را با قیچی بچیند.
شما دانش آموزان عزیز کار کردن با قیچی را سال آینده یاد می گیرید.

- ۱- به نخ‌های رنگی (پشمی) که به دور تار زیر و رو بسته شده‌اند می‌گویند.
- ۲- انواع گره را نام ببرید؟
- ۳- برای بافت گره ترکی از چه وسیله‌ای کمک می‌گیرید؟
 - الف) چاقو
 - ب) قلاب
 - ج) سیخ

- ۱- بررسی کنید در منطقه‌ی شما از چه نوع گره‌ی برای بافت گبه استفاده می‌شود.
- ۲- یک رج گبه را بیافید و زمان آن را به کمک معلم اندازه‌گیری کنید. بعد از چند جلسه تمرین، مجدداً زمان بافت یک رج گبه را اندازه بگیرید. آیا سرعت کار شما بالا رفته است؟

درس دهم

پایین کشی

در حین بافت گبه، وقتی بلندی (ارتفاع) گبه به جایی برسد که دیگر ادامه‌ی بافت مشکل باشد، کار «پایین کشی» را انجام می‌دهند.

تعریف پایین کشی

- پایین کشی، پایین کشیدن گبه و بردن آن به پشت دار تا حدی است که :
● ادامه‌ی بافت راحت شود.
 - بافنده به بافت تسلط داشته باشد و کمر و دست‌هایش آسیب نبینند.
- وسایل لازم برای پایین کشی : آچار، ماژیک و قیچی

مراحل پایین کشی*

- اول و آخر چله کشی را با ماژیک روی سردار و زیر دار علامت بزنید، تا بعد از پایین کشی، جای چله‌ها مشخص باشد.

* پایین کشی گبه در حین بافت را که توسط مربی انجام می‌شود، مشاهده کنید.

- به کمک قیچی، پودهای کلفت را که به راست رو و چپ رو بسته شده‌اند، ببرید.
- البته این عمل در صورتی انجام می‌شود که گبه بدون شیرازه‌بافی باشد.

- به کمک آچار، پیچ‌های روی سرِ دار را به اندازه‌ای شل کنید که گبه راحت حرکت کند.
- در پایان میله‌ی هاف را به پایین فشار دهید و گبه را تا اندازه‌ای که به آن مسلط باشید، به پشت ببرید.

- چله‌ها را مرتب کنید و روی علامت‌هایی که قبلاً مشخص کرده‌اید قرار دهید.
- با آچار، پیچ‌ها را سفت کنید تا چله‌ها سفت شوند.

توجه: پس از پایین‌کشی گبه، دقت کنید که پشت و روی کار کاملاً صاف باشد تا از کج شدن گبه جلوگیری شود.

- ۱- درباره‌ی ضرورت پایین‌کشی گبه در حین بافتن با دوستان خود بحث و گفت‌وگو کنید.
- ۲- گبه‌ای را که می‌بافید بررسی کنید، آیا نیاز به پایین‌کشی دارد؟ چرا؟

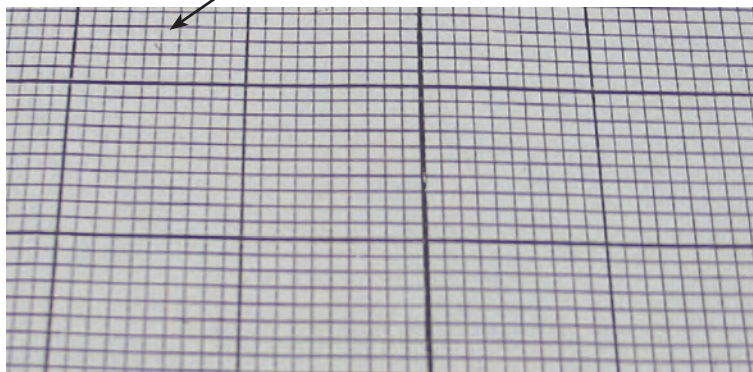
درس یازدهم

نقشه خوانی

تعریف نقشه

به طرحی که گبه از روی آن بافته می‌شود، «نقشه» می‌گویند. نقشه‌ی گبه روی کاغذ شطرنجی کشیده می‌شود. کاغذ شطرنجی از خانه‌های کوچکی تشکیل شده است. هر خانه‌ی کوچک نشان دهنده‌ی یک گره (دو تار) در گبه است. به کاغذ شطرنجی، «کاغذ نقشه» گفته می‌شود.

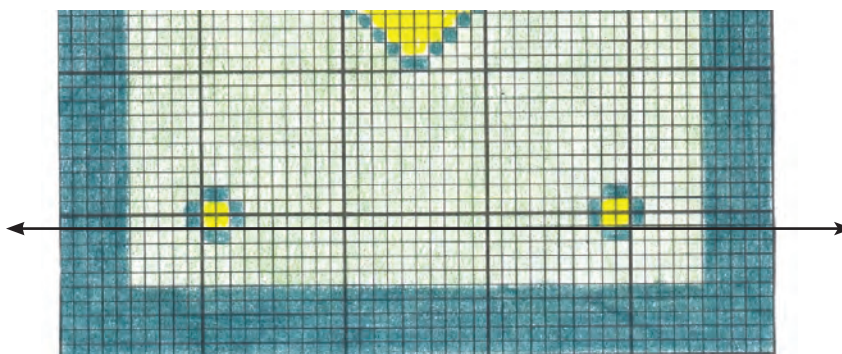
یک خانه‌ی کوچک از نقشه

کاغذ نقشه

تعریف نقشه خوانی

بافتن گبه از روی نقشه را «نقشه خوانی» می‌گویند. برای این کار باید تعداد خانه‌های کوچک را بشمارید و بعد به اندازه‌ی آن در گبه گره بزنید. هر ردیف از گره‌ها، یک رج در بافت است.

رج نهم

یک نمونه نقشه خوانی

به رج نهم نقشه‌ی بالا نگاه کنید. تعداد خانه‌های هر رنگ را بشمارید و یادداشت کنید. آیا نتیجه‌ی زیر را به دست آورید؟
 ۵ گره سبز پررنگ - ۵ گره سبز کم رنگ - ۲ گره سبز پررنگ - ۲۶ گره سبز کم رنگ - ۲ گره سبز پررنگ -
 ۵ گره سبز کم رنگ - ۵ گره سبز پررنگ.
 آیا نقشه را به درستی خوانده‌اید؟

نکته : بهتر است موقع بافتن یک رج از نقشه، روی آن رج با خودکار یا ماژیک علامت بگذارید تا کار شمردن را راحت تر انجام دهید.

زنان عشایر و روستایی، برای بافتن گبه از نقشه استفاده نمی کنند و نقش هایی را به دل خواه روی گبه می بافند.

در این شیوه، بافنده می تواند در زمان بافت، طرح گبه را به دل خواه تغییر دهد. ولی در بافت از روی نقشه، باید تمام بافت را از روی نقشه انجام دهد و تغییری در آن ندهد. هنگام چله کشی باید دقت کرد که تعداد گره ها، با تعداد خانه های کوچک نقشه برابر باشد تا گبه کوچک تر یا بزرگ تر نشود.

۱- به طرحی که قالی یا گبه از روی آن بافته می‌شود، چه می‌گویند؟

الف) نقشه

ب) دار

ج) کاغذ

۲- یک خانه‌ی کوچک در نقشه، نشان دهنده‌ی گره است.

۱- روی یک کاغذ شطرنجی ابتدا یک ردیف را به دل خواه رنگ کنید. حالا این ردیف نقشه را

به کمک مربی بیافید.

۲- یک دار تمرینی فراهم کنید. با راهنمایی مربی یک طرح ساده را روی کاغذ نقشه بکشید و

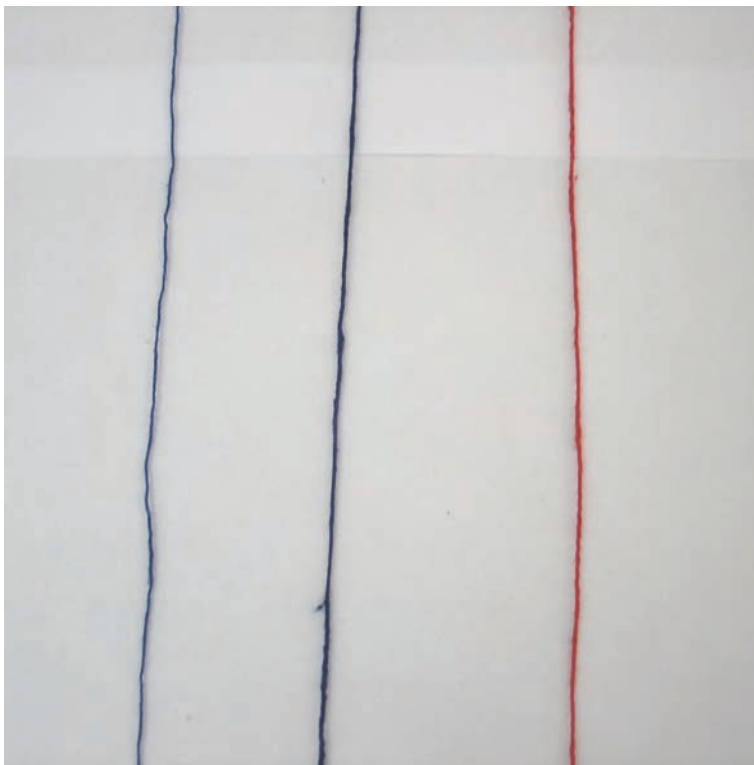
سپس آن را روی دار تمرینی بیافید.

درس دوازدهم

پودگذاری

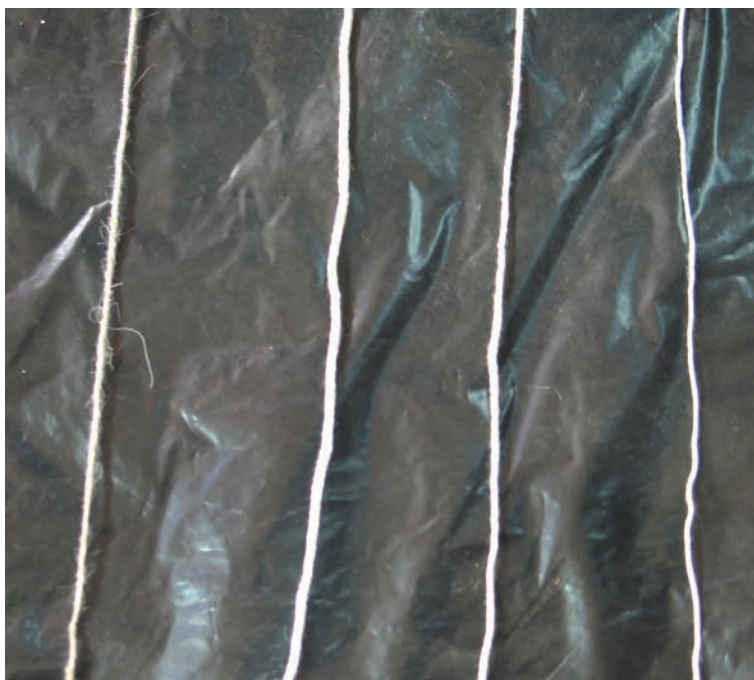
تعریف پود

به نخ‌هایی که بعد از یک رج گره زدن، از بین تارهای چله رد می‌کنند، «پود» می‌گویند. پود باعث می‌شود که گره‌ها مرتب و منظم جای خود قرار گیرند و گبه محکم و بادوام باشد.

انواع پود

۱- پود نازک

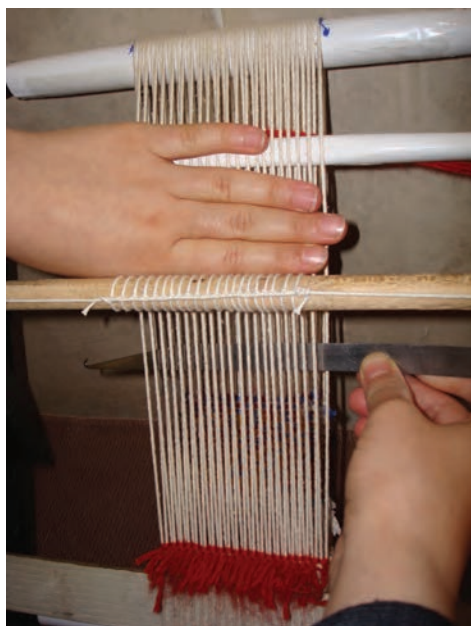

۲- پود کلفت

در گبه بافی تک پود، معمولاً فقط از پود کلفت استفاده می‌شود.

مراحل پود گذاری در گبه‌ی تک پود

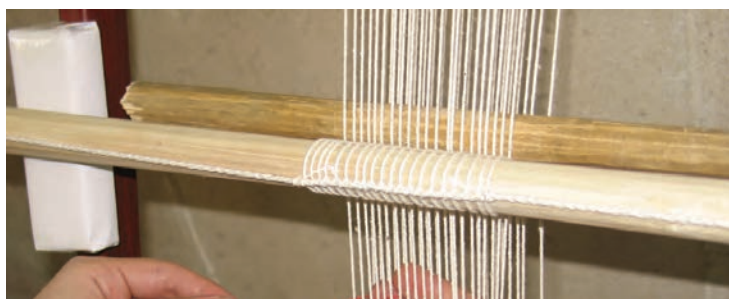
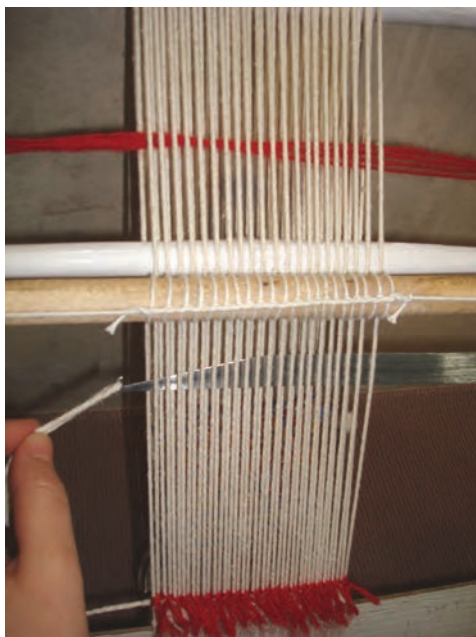
- چوب هاف را به طرف بالا حرکت دهید. با این کار چله‌های زیر به طرف جلو می‌آیند. اگر با بالا بردن چوب هاف، چله‌ها جلو نیامدند، کمی با دست چله‌ها را فشار دهید تا جلوتر بیایند.
- پود را از لابه‌لای چله‌ها عبور دهید.
- با دفتین پود را بکوبید.

بیشتر بدانیم

در برخی از گبه‌ها می‌توان هم از پود کلفت استفاده کرد و هم از پود نازک.

- یک رج دیگر ببافید. حالا دوباره باید پود را رد کنید.
- چوب هاف را به پشت کوجی بیاورید و پود را از بین تارها عبور دهید.

● با کمک دفتین (شانه)، با دقت پود را روی
تارهای چله قرار دهید.

خودآزمایی

۱- به نخ‌هایی که بعد از یک رج گره زدن از بین تارها (چله) رد می‌شود، می‌گویند.

۲- پودگذاری باعث می‌شود که گبه شود.

۳- در گبه‌ی تک پود از کدام پود استفاده می‌شود؟

فعالیت

● بررسی کنید پودگذاری در کدام نوع از دارها آسان‌تر است :

الف) کوچی دار

ب) بدون کوچی

درس سیزدهم

شیرازه بافی

تعریف شیرازه

به نخ‌های رنگی کناره‌ی گبه شیرازه می‌گویند که معمولاً هم رنگ زمینه‌ی، گبه است.

انواع شیرازه

۱- شیرازه‌ی متصل: شیرازه‌ای است که هم زمان با بافتن گبه در پایان هر رج پیچیده می‌شود.

۲- شیرازه‌ی منفصل (جدا): شیرازه‌ای است که در پایان بافت توسط رفوگر به گبه وصل می‌شود. عیب

این نوع شیرازه آن است که به محکم‌ی شیرازه‌ی متصل نیست.

بیشتر بدانیم

زمانی از شیرازه‌ی منفصل استفاده می‌شود که پود کلفت در هر رج، دور راست رو یا چپ رو گره بخورد. در پایان بافت، رفوگر بوده‌ها را می‌چیند و شیرازه را با سوزن به گبه می‌دوزد.

دلایل شیرازه بافی

- سرپودهای کناره‌ی گبه را می‌پوشاند.
 - به کناره‌ی گبه نظم و ظرافت می‌دهد.
 - تارهای کناره‌ی چله را محکم نگه می‌دارد.
- برای بافت شیرازه‌ی متصل، به پشم هم رنگ زمینه‌ی گبه احتیاج داریم.

مراحل شیرازه بافی متصل

- گلوله‌ی نخ شیرازه را به تارهای مخصوص شیرازه وصل کنید.

- پس از بافت یک رج از گبه، گلوله‌ی نخ شیرازه را به دور تار مخصوص شیرازه بپیچانید.

توجه

- در پیچیدن شیرازه از یک یا دو رنگ نخ استفاده می‌شود.
- برای پیچیدن شیرازه‌ی متصل معمولاً از ۲ تا ۶ تار (چله) استفاده می‌شود.

بیشتر بدانیم

موقع پیچیدن شیرازه به دور تار مخصوص، دقت کنید که زیاد شیرازه را به طرف داخل نکشید، زیرا کناره‌ی گبه کج و گبه دچار عیب می‌شود.

- ۱- برای پیچیدن شیرازه از چند تار (چله) استفاده می‌شود؟
- ۲- شیرازه‌ای که هم زمان با بافت گبه پیچیده می‌شود، شیرازه‌ی نام دارد.
الف) جدا
ب) حصیری
ج) متصل
- ۳- بافت شیرازه باعث می‌شود که گبه پیدا کند.

- ۱- به کارگاه‌های مرمت قالی دست‌باف بروید و روش وصل کردن انواع شیرازه را از نزدیک مشاهده کنید.
- ۲- گبه‌های کارگاه خود را بررسی کنید. آیا شیرازه‌بافی آن‌ها به‌طور صحیح انجام شده است؟

درس چهاردهم

تشخیص و رفع عیب گبه

گبه ممکن است هنگام بافتن، دچار عیب‌هایی شود. باید با علت به وجود آمدن این عیب‌ها آشنا شوید و روش‌های برطرف کردن آن‌ها را یاد بگیرید.

برخی عیب‌های احتمالی گبه عبارت‌اند از: پایین زدگی، بالازدگی، دورنگی، پارگی، چین خوردگی، سرکجی ذرتی شدن و...

در این درس، با عیب‌های پایین زدگی و بالازدگی و روش برطرف کردن آن‌ها آشنا می‌شوید.

الف) پایین زدگی

اگر طول گبه کوتاه‌تر از طول نقشه‌ی آن شود، عیب پایین زدگی به وجود آمده است. به این صورت که گل‌ها و شکل‌های نقشه کوتاه‌تر و کوچک‌تر شده‌اند. یا گاهی حالت گودی در گبه به وجود می‌آید.

۱- علت‌های پایین زدگی

- نازک بودن نخ‌های پشمی موقع بافتن، یا نازک بودن نخ چله.
- محکم و زیاد کوبیدن دفه (شانه).
- سفت شدن بیش از اندازه‌ی چله‌ها.
- تُنک بودن چله‌ها (یعنی تارهای چله خیلی از هم فاصله دارند).

۲- برطرف کردن پایین زدگی

- چله‌ها را کمی شل کنید و کمتر دفه (شانه) بزنید.
- ضخامت نخ‌های پشمی را در قسمتی که حالت گودی دارد، کمی بیشتر کنید تا عیب برطرف شود.

توجه : در صورتی که پایین زدگی در قسمت نقشه باشد، باید چند رج یک بار ضخامت بود ضخیم را بیشتر کرد تا طول نقشه بلند نشود.

ب) بالازدگی

این عیب، درست برعکس پایین زدگی است. اگر طول گبه بزرگ تر از طول نقشه ی آن شده باشد، یا گل ها و زمینه نسبت به نقشه بلندتر شده باشند، عیب بالازدگی به وجود آمده است. در این موقع گبه حالت انحنا پیدا می کند.

۱- علت های بالازدگی

- کلفت بودن نخ های پشمی یا کلفت بودن نخ چله.
- کم کوبیدن دفه (شانه).
- شل بودن چله ها.
- متراکم بودن چله ها (یعنی تارهای چله خیلی به هم نزدیک هستند).

۲- برطرف کردن بالازدگی

- کلفتی نخ های پشمی را کمتر کنید و دفه (شانه) را محکم تر بکوبید.
- کمی نخ های چله را سفت کنید.

توجه : عیب ها را باید قبل از تمام شدن گبه برطرف کنید، تا گبه زیبایی و ظرافت خود را از دست

ندهد.

۱- برای برطرف کردن عیب بالازدگی، باید ضخامت نخ‌های پشمی در قسمت بالازده شود.

۲- برای برطرف کردن عیب پایین‌زدگی، باید ضخامت نخ‌های پشمی در قسمت پایین زده شود.

۳- اگر نخ‌های پشمی گبه زیاد کلفت باشد، گبه دچار عیب می‌شود.

۴- پایین‌زدگی گبه به کدام یک از دلایل زیر ایجاد می‌شود؟

الف) کم کوبیدن دفه

ب) زیاد کوبیدن دفه

● گبه‌های در حال بافت کارگاه خود را مشاهده کنید. آیا عیب بالازدگی یا پایین‌زدگی در آن‌ها می‌بینید؟ در صورت امکان، به کمک مربی عیب‌ها را برطرف کنید.

درس پانزدهم

بریدن گبه از دار

بعد از این که بافت گبه تمام شد، باید از روی دار بریده شود، تا برای فرش کردن اتاق و جاهای دیگر قابل استفاده شود. اما قبل از آن باید «گلیم بافی انتهای گبه» انجام شود. یعنی ابتدا باید گلیم بافی و بعد زنجیره بافی را انجام دهید که شرح آن‌ها در «گلیم بافی ابتدای گبه» آمده است. پس از آن می‌توانید گبه را از دار جدا کنید.

وسایل بریدن گبه از دار آچار، خط کش و قیچی.

مراحل بریدن گبه از دار

- روی ریشه‌ها، به فاصله‌ی ۱۰ سانتی متر تا گلیم بافی انتهای گبه، خطی بکشید.

۱۰ سانتی متر

- به کمک آچار پیچ‌ها را شل کنید، تا چله‌ها کمی آزاد شوند.
- با قیچی از سمت راست شروع به چیدن چله‌ها کنید. در مرحله‌ی اول از چیدن تمام چله‌ها خودداری کنید و مانند تصویر زیر، تعدادی از چله‌های ابتدا، تعدادی از چله‌های وسط و تعدادی از چله‌های آخر را قیچی کنید. اگر این کار را انجام ندهید، فشار زیادی به گبه وارد می‌آید و یک طرف آن کج می‌شود.
- در مرحله‌ی بعد بقیه‌ی چله‌ها را هم بچینید.

- گبه را از روی دار پایین بیاورید و تمیز کنید. نخ‌های اضافی را ببرید و گرد و غبار آن را بگیرید. اگر لازم بود، قبل از استفاده از گبه آن را بشویید.

خودآزمایی

۱- قبل از بریدن گبه، باید چله‌ها را شل کنید .

☐ غلط

☐ صحیح

۲- برای بریدن چله‌ها باید به فاصله‌ی سانتی‌متر تا گلیم بافی انتهای گبه را علامت گذاشت.

۳- اگر هنگام بریدن گبه از دار، همه‌ی چله‌ها با هم بریده شوند، گبه می‌شود.

فعالیت

- یکی از دوستان شما به تازگی بافتن گبه‌ی خود را تمام کرده است و می‌خواهد آن را از دار پایین بیاورد. چه توصیه‌هایی به او می‌کنید؟

بیشتر بدانید

الف) لکه‌گیری گبه

برای این که گبه‌ی زیبا و تمیزی داشته باشید، باید هر چند وقت یک بار آن را بشویید. اگر به خاطر بی‌دقتی مواد رنگی روی آن ریخت، سریع لکه را بشویید تا خراب نشود. در این درس روش پاک کردن لکه‌ی جوهر را از روی گبه شرح می‌دهیم.

وسایل و مواد لازم: قاشق، پنبه، نمک و الکل

مراحل انجام کار

- اضافی جوهر را به آرامی با قاشق بردارید تا جوهر بیشتر پخش نشود.
- مقداری نمک روی لکه بریزید و کمی الکل هم به آن اضافه کنید. نمک کم رنگ جوهر را به خود می‌گیرد.

● کار مرحله‌ی قبل را آن قدر تکرار کنید که وقتی نمک را روی لکه‌ی جوهر ریختید، دیگر رنگ آن تغییر نکند و سفید بماند.

● دوباره نمک و الکل را با هم مخلوط کنید و روی لکه بریزید. یک تکه پارچه‌ی سفید و تمیز را روی لکه بمالید تا لکه کاملاً پاک شود.

● جای لکه را با آب و صابون بشوید تا دانه‌های نمک که لابه‌لای پرزها مانده اند، خارج شوند.

ب) نگه داری گبه روی دار

گبه در حال بافتن به مراقبت و نگه داری احتیاج دارد تا زیبا و بدون عیب بافته شود.
پس هنگام بافتن گبه :

● دار گبه را در اتاق نمناک و تاریک قرار ندهید. چون ممکن است توسط بید خورده شود.

● دار گبه را در جایی که نور خورشید به صورت مستقیم به آن می تابد، نگذارید. زیرا رنگ گبه از بین می رود و کم رنگ می شود.

● اگر به دلیلی مجبور شدید که برای مدتی گبه را نبافید، باید چله ها را شل کنید و برای این که گرد و غبار به گبه وارد نشود، با پارچه ای تمیز روی گبه و چله ها را بپوشانید.

● جایی که گبه بافته می شود، حتماً باید دستگاه تهویه داشته باشد، تا گرد و غبار را خارج کند.
چون گرد و غبار باعث پوسیدگی چله ها می شود.

● پس از تهیه ی پشم، ابتدا باید آن را ضد بید کرد. در صورتی که این کار انجام نشد، بعد از پایان بافتن، گبه را ضد بید کنید.

